

Nr 243.

Av herrar **Severin** i Gävle och **Persson** i Växjö, *angående ytterligare främjande av tillkomsten av småindustri på landsbygden.*

Befolkningsminskningen på landsbygden har under de senare åren blivit ett av den svenska landsbygdens stora problem. Den preliminära befolkningsstatistik, som nu föreligger beträffande befolkningsciffrorna vid årsskiftet 1943—1944, visar en ytterligare tendens till avfolkning av landsbygden, under tiden som städerna ökat sitt befolkningstal genom höjd nativitet och ökad inflyttning. Detta är ju för övrigt endast ett led i den utveckling, som pågått sedan länge tillbaka. Följande tabell visar den förskjutning i denna riktning, som skett under de senaste tio åren.

	Landsbygd.	Städer.
1933	4 138 609	2 072 957
1934	4 131 001	2 102 089
1935	4 113 654	2 136 852
1936	4 079 930	2 186 958
1937	4 048 819	2 235 903
1938	4 031 801	2 278 413
1939	4 019 040	2 322 263
1940	3 990 520	2 380 912
1941	3 983 763	2 422 711
1942	3 974 247	2 483 953

Därtill kommer att även på landsbygden en befolkningskoncentration skett från den s. k. rena landsbygden till tätorterna. Hur stor denna är kan icke exakt angivas. Den har emellertid medfört, att befolkningsminskningen på själva landsbygden är större än vad ovan angivna siffror visa.

De bakomliggande orsakerna till den utveckling, som ovan påtalats, äro givetvis flera. Flykten från landsbygden torde närmast vara förorsakad därutav, att de unga velat utnyttja de bättre utkomstmöjligheterna i städerna.

En bidragande orsak till denna förskjutning är givetvis de rationaliseringssträvanden, som under de senare åren pågått inom det svenska jordbruket och vilka ha frigjort arbetskraft i stor utsträckning. Rationaliseringen har säkerligen varit till gagn för jordbruksbefolkningen, som därigenom erhållit en säkrare och bättre bärning. Efter kriget slut får man förmodligen räkna med en ytterligare rationalisering inom det svenska jordbruket. Den kommer att bli till gagn för såväl jordbrukets utövare som för folkhushållet i dess helhet, men säkerligen får man räkna med att den kommer att frigöra ytterligare arbetskraft.

Diskussionen om den rätta befolkningsfördelningen mellan land och stad pågår ständigt och har på sista tiden ytterligare stimulerats av den utveckling, som ovan påtalats. Man kommer givetvis aldrig att kunna exakt fastslå, hur många invånare som böra bo i städerna och hur många som böra bo på landsbygden.

Under ett tidigare skede voro städerna endast ett centrum för köpenskap och hantverk. På 1850-talet var fördelningen mellan stad och land i befolkningshänseende följande: på landsbygden bodde 3 131 015 och i städerna 351 526 av landets invånare. 10,09 % av landets befolkning bodde alltså i städerna och 89,91 % på landsbygden. Sedan dess har befolkningen i vårt land ökat från 3 482 541 till 6 458 200. Medan landsbygdens befolkning ökat med 842 232, har antalet invånare i städerna stigit med 2 132 427.

Den stora ökningen av städernas invånarantal torde vara en av följderna av den utveckling, som medfört, att städerna blivit ett centrum för storindustrien. Industristatistiken visar med utgångspunkt från antalet anställda, att 55 % av industrien är förlagd till städerna och 45 % till landsbygden. Större delen av de 45 %, som äro förlagda till landsbygden, har koncentrerats till de s. k. tätorterna.

Även om man alltid kan diskutera hur befolkningen skall fördelas mellan landsbygd och städer, bör det dock understrykas, att en alltför hastig förflyttning av befolkningen från land till stad kan komma att medföra vissa mindre önskvärda konsekvenser, vilket för övrigt redan konstaterats mångstades i vårt land. I vissa orter ha kvinnorna utflyttat i större antal än männen, i andra har större delen av den yngre arbetsföra befolkningen flyttat ut. En del orter hotas härigenom av att fullständigt avfolkas om något årtionde. Om detta i någon större utsträckning kommer att känneteckna utvecklingen i framtiden, kan det knappast vara till gagn för landet i dess helhet.

Statsmakternas jordbrukspolitiska åtgärder i framtiden komma givetvis att spela en stor roll när det gäller att få folk att stanna kvar på landsbygden. Men landsbygdens befolkningsfråga kommer säkerligen icke att bli tillfredsställande löst genom dessa åtgärder. En effektiv jordbrukspolitik kommer bland annat att syfta till att påskynda rationaliseringssträvandena inom jordbruket. Rationaliseringen kommer att frigöra ytterligare en del av arbetskraften och därigenom medverka till befolkningsminskning på landsbygden.

Ett mera intensivt skogsbruk kan visserligen medföra ett större antal dagsverken. Strävanden i avsikt att förlänga arbetssäsongen och därigenom förbättra skogsarbetarnas inkomster pågå emellertid på detta område, som därför förmodligen icke kan komma att erbjuda sysselsättning för flera arbetare.

Enligt vår mening borde man i någon mån kunna motverka den starka utflyttningen från landsbygden till städerna genom åtgärder som syfta till att främja en större decentralisering av vårt lands industrier. Framförallt borde småindustrien med fördel kunna förläggas till landsbygden.

Det kan visserligen anmärkas, att landsbygdskommunerna icke kunna erbjuda industrien samma goda möjligheter, som städerna kunna göra, i

form av billig elektrisk energi, låga transportkostnader, låga skatter och så vidare. Men i fråga om vissa av dessa faktorer borde staten kunna ingripa i syfte att påverka landsbygdskommunernas förutsättningar i gynnsam riktning.

Under de senare åren ha med statens ekonomiska medverkan i vissa län bildats så kallade företagarföreningar, vilkas uppgift varit att främja tillkomsten av ny industri, speciellt på landsbygden. Sådana företagarföreningar finnas i Norrbottens län, Västerbottens län, Jämtlands län, Västernorrlands län, Gävleborgs län, Värmlands län och Bohus län.

Resultaten av dessa föreningars verksamhet äro säkerligen rätt skiftande. På vissa håll har man lyckats att framskapa nya industrier. Bristande ekonomiska resurser torde emellertid ha lagt hinder i vägen för en mera omfattande verksamhet. Statens bidrag till främjande av upplysnings- och organisationsverksamheten i fråga om hantverk och småindustri ha varit för budgetåret 1937/1938 15 000 kronor, 1938/1939 30 000 kronor, 1939/1940 50 000 kronor, för vardera av budgetåren 1940/1941 och 1941/1942 60 000 kronor, 1942/1943 80 000 kronor samt för budgetåret 1943/1944 82 000 kronor. För budgetåret 1944/1945 begär Kungl. Maj:t ett anslag för detta ändamål av 85 000 kronor. Till dessa belopp komma anslag från hushållningssällskap och andra organ, som i viss utsträckning understött verksamheten.

Av allt att döma komma nya småindustrier att växa upp efter kriget. Den gamla uppfattningen att storindustrin skulle förkväva och uppsluka småindustrier och hantverk har icke hållit streck. Tvärtom har storindustrin skapat möjligheter för tillkomsten av nya småindustrier. Det har i många fall blivit småindustriens uppgift att tillverka en del halvfabrik för den tunga industriens räkning, medan en del andra småindustrier bygga sin tillverkning på en ytterligare förädling av storindustriens produkter. Till detta kommer, att kvalitetsproduktionen även öppnat möjligheter för nya småindustrier. En del av dessa småindustrier torde med fördel kunna förläggas till landsbygden.

Frågan om statligt stöd för hantverk och småindustri har tidigare varit föremål för statsmakternas intresse. Genom beslut den 8 november 1940 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för handelsdepartementet att tillkalla högst sju personer för att i enlighet med vissa av departementschefen angivna riktlinjer verkställa utredning om vissa åtgärder till främjande av hantverk och småindustri. Utredningen antog namnet 1940 års hantverks- och småindustriutredning. Den 17 april 1941 avlämnade utredningskommittén sitt betänkande (SOU 1941: 41), i vilket en del åtgärder föreslogos för främjande av hantverk och småindustri, bland annat lösandet av hantverkets och småindustriens kreditproblem genom inrättandet av en särskild lånefond, ordnandet av upplysnings- och rådgivningsverksamheten i samarbete med statens hantverksinstitut samt ordnandet av vissa försäljnings- och inköpsfrågor.

1940 års hantverks- och småindustriutredning upptog frågan om främjandet av småindustrin speciellt på landsbygden endast i den mån hant-

verkets och småindustriens intressen sammanfölla med landsbygdens. En ytterligare utredning, som toge hänsyn till landsbygdens speciella intressen i berörda avseende, kan därför anses av behovet påkallad. Denna utredning bör verkställa en översyn av redan förefintliga lånemöjligheter samt en undersökning av i vad mån redan befintliga företagarföreningar i vissa län kunde ges ökat stöd för bedrivande av en mera omfattande verksamhet och nya föreningar skapas i de län, som sakna sådana speciella organ. Dessutom bör genom utredningen klargöras i vad mån statsmakterna kunna medverka till att ytterligare främja tillkomsten av nya småindustrier på landsbygden och särskilt i orter, som starkt hotas av avfolkning på grund av utflyttningen.

Med anledning av det ovan anförda få vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning med uppdrag att undersöka möjligheterna att ytterligare främja tillkomsten av småindustri på landsbygden samt utarbeta förslag till åtgärder i detta syfte.

Stockholm den 21 januari 1944.

Erik Severin.

Fritz Persson.